

Kohtuasi C-66/20**Eelotsusetaotlus****Saabumise kuupäev:**

24. jaanuar 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Procura della Repubblica di Trento (Trento prokuratuur (Itaalia))

Eelotsusetaotluse kuupäev:

15. jaanuar 2020

Euroopa uurimismääruse kinnitamise menetlus, kus uurimisalune on:

XK

Procura Distrettuale della Repubblicapresso il Tribunale Ordinario di Trento (Itaalia Vabariigi ringkonnaprokuratuur
Trento kohtu juures)**[...] EUROOPA LIIDU KOHTULE ESITATAV EELOTSUSETAOTLUS**

- ERTL artikkel 267, kodukorra artikkel 94 –

Prokuratuur,

[...], esitab Euroopa Liidu Kohtule ERTL artikli 267 ja Euroopa Kohtu kodukorra artikli 94 alusel järgmise eelotsusetaotluse

Menetlus põhikohtuasjas

14. novembril 2019 sai Procura della Repubblica di Trento (Trento prokuratuur) Euroopa uurimismääruse, mille oli samal päeval teinud Münsteri *Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung* (Saksamaa Liitvabariik) ning millega taotleti XK äriruumide läbiotsimist seoses uurimisega, mis puudutab Saksamaa maksuseadustiku §-des 369 ja 370 osutatud kõrvalehoidmist tulumaksust. Euroopa uurimismäärusele oli alla kirjutanud [...] Finanzamti juhataja. Selles Euroopa uurimismääruses ei olnud täidetud L-jagu, mille õigusasutus peab haldusasutuse koostatud Euroopa uurimismääruse kinnitamiseks täitma (lisa nr 1).

20. detsembril 2019 saatis Trento prokuratuur Münsteri *Finanzamt*'ile teate, et on uurimismääruse kätte saanud (lisa nr 2), ning teatise, kus palus edastada koopia Euroopa uurimismäärusest, mille L-jaos oleks õigusasutuse kinnitus, märkides, et *Finanzamt* on haldusasutus ning haldusasutused ei saa ilma õigusasutuse kinnitusest Euroopa uurimismäärusi teha (lisa nr 3).

8. jaanuaril 2020 saatis Münsteri *Finanzamt* Trento prokuratuurile e-postiga teate, kus väitis, et sellel Euroopa uurimismäärusel ei ole õigusasutuse kinnitust vaja, kuna Saksa maksuseadustiku § 399 lõike 1 kohaselt täidab *Finanzamt* maksusüütegude menetlemisel prokuratuuri ülesandeid [lk 2] ning teda ennast tulebki direktiivi artikli 2 tähenduses õigusasutusena käsitada (lisa nr 4).

Itaalia õigus

Seadusandliku dekree di nr 108/17 – Norme di attuazione della direttiva 2014/41/UE del Parlamento europeo e del Consiglio, del 3 aprile 2014, relativa all'ordine europeo di indagine penale (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL (mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades) rakendusnormid, avaldatud väljaandes *Gazzetta Ufficiale* nr 162, 13.7.2017) – artikli 4 lõikes 1 on sätestatud: „Riiklik prokurör, kes tegutseb kohtu juures, kelle piirkonnas tuleb taotletavad toimingud teha, teeb kolmekümne päeva jooksul alates uurimismääruse saamisest või muu tähtaja jooksul, mille on nimetanud taotlev asutus, kuid mitte hiljem kui kuuekümne päeva jooksul põhjendatud otsuse uurimismääruse tunnustamise kohta“.

Seadusandliku dekree di 108/17 artikli 5 lõikes 1 on lisatud: „Kui taotlev asutus või ametiisik palub, et toimingute teeks kohtuorgan või kui taotletud toimingute peab Itaalia õiguse kohaselt tegema kohtuorgan, siis tunnustab riiklik prokurör uurimismääruse ning esitab eeluurimiskohtunikule täitmistaotluse“.

Seadusandliku dekree di 108/17 artikli 10 „Keeldumise ja tagastamise alused“ lõikes 3 on sätestatud: „Uurimismäärus, mille on koostanud muu kui õigusasutus või mida õigusasutus ei ole kinnitanud, tagastatakse taotlevale asutusele“.

Saksa õigus

14. märtsil 2017 esitas Saksamaa Liitvabariigi alaline esindus Euroopa Liidus järgmise avalduse Saksamaa haldusasutuste koostatud Euroopa uurimismääruste kohta: „Direktiivi artikli 2 punkti c kohaselt tuleb Saksamaa haldusasutuste taotlused tavaliselt kinnitada selle piirkonna kohtul, kus haldusasutuse ringkond asub. Kuid liidumaadel on õigus anda kinnitamispädevus mõnele kohtule või määrata kohaliku tasandi kinnitamispädevusega prokuratuur kindlaks mõnel teisel moel. Kui taotluse on koostanud Saksamaa maksuasutused, kellel on maksuseadustiku § 386 lõike 2 alusel õigus sõltumatult kriminaaluurimist läbi viia, [lk 3] ei ole vaja, et selle taotluse kinnitaks õigusasutus või kohus. Sellisel juhul teostavad maksuasutused maksuseadustiku § 399 lõike 1 kohaselt koostoimes IRG (seadus rahvusvahelise õigusabi kohta kriminaalasjades) § 77

lõikega 1 prokuratuuri õigusi ja täidavad tema kohustusi ning need asutused tegutsevad direktiivi artikli 2 punkti c tähenduses õigusasutusena.

Euroopa Liidu õigus

3. aprillil 2014 võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades.

Direktiivi artiklis 1 on Euroopa uurimismäärus määratletud kui „liikmesriigi („taotlev riik“) õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis („täitjariik“) eesmärgiga hankida tõendeid käesoleva direktiivi kohaselt.“

Artikli 2 lõike 1 punktis c on määratletud „taotlev asutus või ametiisik“:

- i) konkreetsetes asjas pädev kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör või
- ii) taotleva riigi mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, kes tegutseb konkreetsetes asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus taotleda riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist. Lisaks peab taotleva riigi kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör Euroopa uurimismääruse kinnitama enne määrust täitvale asutusele või ametiisikule edastamist, olles enne kontrollinud selle vastavust uurimismääruse koostamise tingimustele, eelkõige käesoleva direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele. Kui õigusasutus kinnitab Euroopa uurimismääruse, võib seda asutust Euroopa uurimismääruse edastamisel käsitada ka taotleva asutusena.

Direktiivi artikli 9 lõikes 3 on sätestatud: „Kui määrust täitev asutus või ametiisik saab Euroopa uurimismääruse, mille ei ole teinud või kinnitanud artikli 2 punktis c määratletud taotlev asutus või ametiisik, saadab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismääruse tagasi taotlevale riigile.“

[lk 4]

Eelotsusetaotluse põhistus

Direktiiviga 2014/41/EL kehtestatud süsteemis peab Euroopa uurimismäärus tingimata olema õigusasutuse otsus. Nimelt on direktiivi artiklis 2 ette nähtud, et uurimismääruse koostav asutus peab olema õigusasutus või see võib olla ka haldusasutus, kuid ainult siis, kui õigusasutus pärast selle määruse kinnitab.

Põhjust, miks Euroopa uurimismäärus peab tingimata olema õigusasutuse otsus, mille on teinud kohtuorgan või prokuratuur (artikli 2 kohaselt „kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör“), on Euroopa Kohus hästi selgitanud 10. novembri 2016. aasta kohtuotsuses, mille ta tegi kohtuasjas C-453/16PPU (ECLI:EU:C:2016:860) Euroopa vahistamismääruse teemal.

Selles kohtuotsuses täpsustas Euroopa Kohus nimelt kõigepealt, et „*kuna prokuratuur on liikmesriigi kriminaalkohtumenetluses osalev asutus (vt selle kohta kohtuotsus, 29.6.2016, Kossowski, C-486/14, EU:2016:484, punkt 39), tuleb sellise asutuse otsust pidada „kohtuotsuseks“ raamotsuse artikli 8 lõike 1 punkti c tähenduses*“.

Samas kohtuotsuses lisas Euroopa Kohus seejärel, et „*siseriikliku vahistamismääruse kinnitamine prokuratuuri poolt annab vahistamismäärust täitvale õigusasutusele tagatise, et Euroopa vahistamismääruse aluseks on otsus, mis on läbinud kohtuliku kontrolli. Sellise kinnitusega on seega põhjendatav käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis osutatud usaldusväärse kõrge tase liikmesriikide vahel. Sellest tuleneb, et selline prokuratuuri otsus nagu põhikohtuasjas käsitletav on hõlmatud mõistega „kohtuotsus“ raamotsuse artikli 8 lõike 1 punkti c tähenduses*“.

Seega on Euroopa Kohus Euroopa vahistamismääruse kohta juba nentunud, et usalduse kõrge tase liikmesriikide vahel põhineb asjaolul, et meetet kinnitab õigusasutus.

[lk 5]

Münsteri *Finanzamt*, kes on haldusasutus, väidab, et ta saab saata asutuse haldusdirektori allkirjastatud Euroopa uurimismääruse ilma, et prokuratuur seda kinnitaks, kuna talle on selleks antud volitus Saksamaa Liitvabariigi õigusnormiga: Saksa maksuseadustiku § 399 lõikes 1 on nimelt ette nähtud, et maksuasutused teostavad prokuratuuri õigusi ja täidavad tema kohustusi.

Saksamaa alaline esindus Euroopa Liidus nõustub nähtavasti selle tõlgendusega, sest 14. märtsil 2017 saatis ta avalduse, milles täpsustas, et maksuasutusi, kes teostavad prokuratuuri volitusi, tuleb käsitada „direktiivi artikli 2 punkti c tähenduses õigusasutusena“.

Käesoleva eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtule esitatav küsimus on see, kas direktiivi artikkel 2, mis nõuab, et Euroopa uurimismäärus oleks alati õigusasutuse otsus (kas tema enda tehtud või tema kinnitatud), võimaldab liikmesriigid vabastada mõne haldusasutuse tehtud Euroopa uurimismäärused õigusasutuse kinnituse saamise kohustusest, määratledes ka selle haldusasutuse „direktiivi artikli 2 tähenduses õigusasutusena“.

Euroopa Kohus on Euroopa vahistamismääruse teemal nimelt juba käsitlenud küsimust, kui suur vabadus on liikmesriikidele antud Euroopa õiguse tähenduses „õigusasutuse“ määratlemisel.

Täpsemalt leidis Euroopa Kohus 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses liidetud kohtuasjades C-508/18 ja C-82/19PPU (ECLI:EU:C:2019:456), et „*[k]uigi vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele võivad liikmesriigid nimetada kooskõlas oma riigisisese õigusega „õigusasutuse“, kes on pädev Euroopa vahistamismäärust tegema, ei saa selle mõiste tähendust ja ulatust jätta*

liikmesriikide otsustada (vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Poltorak, C-452/16 PPU, EU:C:2016:858, punktid 30 ja 31, ja 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Kovalkovas, C-477/16 PPU, EU:C:2016:861, punktid 31 ja 32). Seda mõistet tuleb kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt, mis Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tähendab seda, et võetakse arvesse nii raamotsuse 2002/584 artikli 6 lõike 1 sõnastust ja konteksti [lk 6] kui ka raamotsuse eesmärki (vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Poltorak, C-452/16 PPU, EU:C:2016:858, punkt 32, ja 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Kovalkovas, C-477/16 PPU, EU:C:2016:861, punkt 33)“.

Samas kohtuotsuses lisas Euroopa Kohus ka, mis on sisulised tunnused, mis peavad riigiorganil olema, et teda saaks „õigusasutusena“ määratleda, täpsustades, et „„vahistamismääruse teinud õigusasutus“ [peab] saama seda ülesannet täita objektiivselt, võttes arvesse kõiki süüstavaid ja õigustavaid asjaolusid, ja ilma et esineks oht, et tema otsustuspädevust piiraks väljastpoolt, eelkõige täitevvõimult tulevad korraldused või juhised, nii et ei ole mingit kahtlust, et otsus teha Euroopa vahistamismäärus on selle asutuse, mitte aga lõppkokkuvõttes täitevvõimu pädevuses (vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Kovalkovas, C-477/16 PPU, EU:C:2016:861, punkt 42)“ ning lisas ka, et „vahistamismääruse teinud õigusasutusel [peab] olema võimalik anda vahistamismäärust täitvale õigusasutusele tagatis, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguskorras ette nähtud tagatise arvestades tegutseb ta Euroopa vahistamismääruse tegemisega seotud ülesannete täitmisel sõltumatult. See sõltumatus nõuab, et on olemas põhikirjalised ja korralduslikud eeskirjad, mis tagaksid, et vahistamismääruse teinud õigusasutuse puhul ei esine mingit ohtu, et ta saab vahistamismääruse tegemise otsuse vastuvõtmisel eelkõige täitevvõimult individuaalseid juhiseid“.

Kokkuvõttes on Euroopa vahistamismääruse süsteemis nii, et:

- õigusasutuse mõiste on kogu liidus ühtne ega või oleneda konkreetsete liikmesriikide riigisisestest õigusnormidest;
- sisuline eriomadus, mis peab avalik-õiguslikul organil olema, et teda saaks liidu õiguse tähenduses „õigusasutuseks“ pidada, on see, et esineda ei tohi ohtu, et tema otsustuspädevust piiraks väljastpoolt, eelkõige täitevvõimult tulevad korraldused või juhised.

Neid järeldusi, mis tehti Euroopa vahistamismäärust reguleeriva süsteemi kohta (raamotsus 2002/584/JSK), võib korrata ka seoses Euroopa uurimismäärust reguleeriva [lk 7] süsteemiga (direktiiv 2004/41/EL), sest kuigi uurimismäärus ei mõjuta isikuvabadust, on see siiski väga invasiivne meede, kuna Euroopa uurimismäärusega võib anda näiteks ka läbiotsimis- või pealtkuulamiskorraldusi.

Kuna Euroopa Kohus nentis 24. oktoobri 2019. aasta kohtuotsuses, mille ta tegi kohtuasjas C-324/17 (ECLI:EU:C:2019:892), et „direktiivi 2014/41 artikli 5 lõike 1 sõnastusest nähtub, et Euroopa uurimismääruse koostamine eeldab, et täidetakse ja allkirjastatakse selle direktiivi A lisas esitatud vorm ning

kinnitatakse selle sisu täpsust ja õigsust“, ning kuna praegusel juhul ei ole uurimismääruse L-jagu (õigusasutuse kinnitus) täidetud, peatatakse menetlus, paludes Euroopa Kohtul selgitada, kas direktiivi 2014/41/EL artikli 2 lõike 1 punkti c alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigil vabastada mõne haldusasutuse kohustusest lasta uurimismäärus õigusasutusel kinnitada.

Prokuratuuri õigus eelotsusetaotlust esitada

Prokuratuur teab, et ELTL artikli 267 kohaselt võib eelotsusetaotluse esitada „liikmesriigi **kohtuorgan**“.

30. juuni 1966. aasta kohtuotsuses 61/65 (ECLI:EU:C: 1966:39) määras Euroopa Kohus kindlaks ELTL artiklile 267 vastavate kohtuorganite tunnused: a) organi õiguslik alus, nimelt peab ta olema asutatud õigusaktiga, mitte poolte vahelise lepinguga; b) alalisus ehk see, et ta täidab oma ülesandeid pidevalt, mitte ainult puhuti; c) et vaidluse kuulumine tema pädevusse on kohustuslik, millega kaasneb alternatiivsete õiguskaitsevahendite välistatus; d) asjaolu, et organ kohaldab õigusnorme; e) poolte vahelise võistlevuse põhimõtte järgimine; f) organ on kohtuvaidluse pooltest sõltumatu ja nende suhtes erapooletu.

Konkreetsemalt on Euroopa Kohus 12. detsembri 1996. aasta kohtuotsuses, mille ta tegi liidetud kohtuasjades C-74/95 ja C-129/95 (ECLI:EU:C: 1996:491), leidnud seoses prokuratuuri staatusega Itaalia õiguskorras, et prokuratuuril ei ole õigust eelotsust taotleda.

Siis oli aga tegemist küsimusega, mille prokuratuur oli tõstatanud tema poolt alustatud kriminaalmenetluses, mille seesama prokuratuur oli otsustanud **[lk 8]** asja kohtusse saata. Tookord leidis Euroopa Kohus, et prokuratuuril ei ole õigust ELTL artikli 267 alusel küsimust esitada, kuna selles menetluses ei olnud tema ülesanne „lahendada täiesti sõltumatult kohtuvaidlus, vaid vajaduse korral esitada see kriminaalasjas algatatud menetluse poolena arutamiseks pädevale kohtule“.

Seda põhjendust ei saa käesoleval juhul korrata, sest Itaalia prokuratuur ei ole Saksamaal Münsteri *Finanzamt*'is alustatud kriminaalmenetluse pool, ei saa samal põhjusel Itaalias mingit kriminaalasja menetleda ning tal ei ole võimalik Münsteri *Finanzamt*'i saadetud Euroopa uurimismäärust kohtule hindamiseks anda, sest vastavalt Itaalia õigusele (seadusandliku dekreeidi 108/17 artikkel 4) kuulub uurimismääruste tunnustamine ja täitmine või tunnustamisest keeldumine Itaalias prokuratuuri, mitte kohtu pädevusse.

Sellisel juhul ei pea Itaalia menetlusõiguse kohaselt (kriminaalmenetluse seadustiku (codice di procedura penale) artikkel 247) nõutavat toimingut (läbiotsimist) täitmisele pöörama mitte kohus, vaid see kuulub prokuratuuri pädevusse. Järelikult on asutus, kelle ülesanne on uurimismääruseid tunnustada või nende tunnustamisest keelduda, seadusandliku dekreeidi 108/17 artiklite 4 ja 5 kohaselt prokuratuur. Tunnustamismenetluses ei figureeri kohtuorganid kuidagi.

Sellest tulenevalt on prokuratuur direktiivi artiklile 9 ja seadusandliku dekreeidi 108/17 artiklitele 4 ja 10 vastavas passiivses tunnustamismenetluses see organ, kelle ülesanne on „lahendada täiesti sõltumatult kohtuvaidlus“, ning seega on ta liikmesriigi organ, kellel on õiguse esitada ELTL artikli 267 alusel taotlus.

ESITATUD PÕHJENDUSTEST LÄHTUDES

ESITAB PROKURATUUR

EUROOPA LIIDU KOHTULE JÄRGMISE EELOTSUSE KÜSIMUSE.

Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL (mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades) artikli 2 lõike 1 punkti c alapunkti ii tuleb osas, kus on sätestatud, et uurimismäärust tegeva asutusena on käsitatav ka „taotleva riigi mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, [lk 9] kes tegutseb konkreetses asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus taotleda riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist“, kuid samuti sätestatud, et sellisel juhul „peab taotleva riigi kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör Euroopa uurimismääruse kinnitama enne määrust täitvale asutusele või ametiisikule edastamist, olles enne kontrollinud selle vastavust uurimismääruse koostamise tingimustele, eelkõige käesoleva direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele“, tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigil vabastada haldusasutuse kohustusest lasta Euroopa uurimismäärust kinnitada, määratledes selle haldusasutuse „direktiivi artikli 2 tähenduses õigusasutuseks“?

PEATAB MENETLUSE KUNI EUROOPA KOHTU OTSUSE TEGEMISENI.

[...] LISAD: 1. 14. novembri 2019. aasta Euroopa uurimismäärus.
2. Kättesaamisteade. 3. 20. detsembri 2019. aasta kiri, kus palutakse selgitusi;
4. Selle vastuseks saadetud 8. jaanuari 2020. aasta kiri selgitustega.

Trentos, 15. jaanuaril 2020

[...]